

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1938 kl. 7 f. m.

Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank m. m.

I skrivelse till bankoutskottet den 10 februari 1938 hava fullmäktige i riksbanken anhållit, att utskottet ville föreslå riksdagen att

dels för sin del antaga vid skrivelsen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 7 och 8 §§ lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank; *dels ock* fastställa vid skrivelsen fogat förslag till ändrad lydelse av § 2 mom. 1 bankoreglementet.

Berörda förslag äro bilagda detta utlåtande. (*Bilaga A och Bilaga B.*)

Till stöd för ifrågavarande förslag hava fullmäktige anfört följande:

»Enligt 8 § lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 må riksbankens sedlar lyda endast å fem, tio, femtio, ethundra och ettusen kronor. Under vissa omständigheter må dock Konungen medgiva riksbanken att utfärda sedlar å en krona.

I yttrande över en vid 1911 års riksdag väckt motion om införande av en ny sedelvalör å fem hundra kronor anförde fullmäktige i riksbanken, som icke funno något verkligt behov föreligga för den nya sedelvalören, bland annat, att ett bifall till förslaget skulle kunna medföra vissa svårigheter av teknisk art. Fullmäktige hyste nämligen förhoppning att under de närmaste åren få fram nya sedeltyper. Införandet av en ny sedelvalör redan vid dåvarande tidpunkt skulle kunna försvåra arbetet på en god lösning av denna fråga. Många omständigheter vore nämligen att härvid taga i beaktande, i synnerhet den om färg och storlek å de olika valörerna. Och härvid borde då komma i övervägande ett önskemål, som från bankhåll ej sällan uttalats, nämligen att med hänsyn till de likvider av stora belopp, som oupphörligen ägde rum mellan bankerna, en valör å tio tusen kronor borde utsläppas i rörelsen. På grund härav ansåge sig fullmäktige, åtminstone för det dåvarande, böra avstyrka bifall till motionen.

Icke heller bankoutskottet fann något verkligt behov föreligga för den föreslagna nya sedelvalören. Under hänvisning till att frågan om anskaffande av nya sedeltyper stode på dagordningen ansåg utskottet sig därför böra avstyrka bifall till motionen. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Frågan om nya sedeltyper är sedan omkring ett år tillbaka föremål för fullmäktiges särskilda uppmärksamhet. Ehuru de arbeten, som i sådant avseende för närvarande pågå, väntas kunna bliva slutförda inom en jämförelsevis nära framtid, kunna dock oförutsedda svårigheter fördröja saken. I detta sammanhang har frågan åter uppkommit om att riksbanken även

skulle utgiva sedlar med en valör av 10 000 kronor. För en sådan anordning tala vissa omständigheter, bland annat det under senaste åren starkt ökade sedelomloppet och dess konsekvenser beträffande sedelframställningen. Enligt vad fullmäktige under hand inhämtat, skulle en sådan åtgärd från affärsbankernas sida hälsas med tillfredsställelse. Fullmäktige anse därför lämpligt, att genom ändring i 8 § riksbankslagen möjlighet öppnas för riksbanken att, då omständigheterna därtill föranleda, utgiva sedlar även å 10 000 kronor.

Enligt den tolkning, som givits nyssnämnda författningsrum, anses riksbanken skyldig att utgiva sedlar å samtliga däri angivna högre valörer än en krona. I samband med den prövning, som föranlett förslaget att utgiva sedlar å 10 000 kronor, hava fullmäktige jämväl undersökt frågan, huruvida samtliga nu förekommande valörer äro nödvändiga, och därvid funnit anledning särskilt ifrågasätta, huruvida sedlar å 50 kronor alltjämt böra utgivas.

Erfarenheten talar för att förekomsten i marknaden av 50-kronesedlar bidrager till att öka sedelomloppet. Fullmäktige anse sig särskilt böra erinra om följande förhållande. Numera förekommer i stor utsträckning, att arbetsavlöningar uppgå till belopp, liggande mellan 50 och 100 kronor, och att de 50-kronesedlar, som användas vid utbetalning av sådan avlöning, behöva av mottagaren omedelbart växlas. Den lättnad i arbetet, som vederbörande avlöningskassör till äventyrs kan vinna genom användandet av 50-kronesedlar, uppväges, synes det, mer än väl av det ökade arbete, som på olika håll vållas av sedelns växling i småsedlar. Det har också från olika håll vitsordats, att 50-kronesedeln utan olägenhet för allmänheten skulle kunna avvaras.

Av sedelomloppet vid årsskiftet, utgörande omkring 980 000 000 kronor, bestodo nära 152 000 000 kronor eller i runt tal 15,5 procent av 50-kronesedlar. Under år 1937 hava makulerats omkring 914 000 stycken sådana sedlar, motsvarande omkring 45 700 000 kronor. Ersättning av förbrukade 50-kronesedlar med nya föranleder en förhållandevis stor kostnad. Ehuru något bestämt uttalande icke för närvarande kan göras, vill det dock synas som om riksbankens arbete med sedelutgivning och makulering snarast kan beräknas nedgå, om 50-kronesedlar, sedan tillgängligt förråd förbrukats, icke vidare skulle sättas i omlopp.

Fullmäktige anse det därför önskvärt, att möjlighet hålles öppen för fullmäktige att besluta, huruvida sedlar å 50 kronor skola utgivas i fortsättningen. Skulle det visa sig vara nödvändigt eller lämpligt att så sker, komma fullmäktige självfallet att fortsätta — eller återupptaga — utgivningen av sådana sedlar.

Jämlikt 7 § riksbankslagen skall sedel, som av riksbanken utgives, innehålla förbindelse för riksbanken att vid anfordran inlösa densamma med guldmynt enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873. Sedan den 28 september 1931 har emellertid riksbanken enligt särskilda kungörelser varit fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld. Att stadgandet i 7 § — vilket är likalydande med 4 § i 1897 års riksbankslag — det oaktat fått kvarstå oförändrat har berott på att man icke velat vidtaga någon ändring förrän frågan om nya sedeltyper kunde lösas.

Då såsom förut nämnts en lösning inom den närmaste framtiden torde kunna förväntas av sist berörda fråga, anse fullmäktige att en ändring av ifrågavarande paragraf nu bör vidtagas. Att å sedlar av ny typ intaga ut-

fästelse om att desamma skola av riksbanken inlösas med guld torde nämligen icke böra ifrågakomma. I stället torde böra föreskrivas skyldighet för riksbanken att vid anfordran inlösa sina sedlar »enligt lag». Genom en sådan formulering blir utfästelsens reella innebörd beroende av de stadganden, som i detta avseende gälla vid den tidpunkt, då inlösning påfordras. Av praktiska skäl bör emellertid den föreslagna ändringen icke utgöra hinder för riksbanken att bibehålla samma utfästelse som hittills å sina sedlar, så länge de nuvarande sedeltyperna komma till användning. I bifogade författningsförslag har inrymts en övergångsbestämmelse av angivna innebörd.

Vid bifall till ändringsförslaget beträffande 7 § riksbankslagen påkallas omformulering jämväl av § 2 mom. 1 bankoreglementet. I sistnämnda författningsrum synes vidare böra inrymmas det ovan ifrågasatta bemyndigandet för fullmäktige att besluta, huruvida sedlar å 50 kronor och — om förslaget till ändring av 8 § riksbankslagen godkännes — jämväl å 10 000 kronor skola utgivas.»

I samband med nu förevarande skrivelse hava fullmäktige till utskottet överlämnat en promemoria med redogörelse för det inom riksbanken pågående arbetet med åstadkommande av en ny sedeltyp.

Jämlikt 7 § riksbankslagen skall sedel, som av riksbanken utgives, innehålla förbindelse för riksbanken att vid anfordran inlösa densamma med guldmynt enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873. Under hänvisning till att riksbanken under en följd av år enligt särskilda kungörelser varit fritagen från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld, hava fullmäktige nu föreslagit sådan ändring av nyssnämnda paragraf, att däri skulle stadgas, att sedel, som av riksbanken utgives, skall innehålla förbindelse för riksbanken att vid anfordran inlösa densamma »enligt lag». Genom denna formulering skulle, framhålla fullmäktige, utfästelsens verkliga innebörd bliva beroende av de stadganden, som i detta avseende gälla vid den tidpunkt, då inlösning påfordrades. Det är emellertid förutsatt, att den nya formuleringen icke skulle tillämpas beträffande sedlar av den typ, som nu användes. Genom en övergångsbestämmelse till lagen skulle riksbanken därför förklaras oförhindrad att även efter lagändringens ikraftträdande — vilket är avsett att äga rum den 1 januari 1939 — utgiva sedlar, innehållande förbindelse enligt nu gällande lydelse av 7 § riksbankslagen. Den föreslagna lydelsen av paragrafen skulle däremot få tillämpning å sedlar av den nya typ, vilken är under utarbetande i riksbanken.

I likhet med fullmäktige finner utskottet lämpligt, att den å sedlarna för närvarande intagna förbindelsen för riksbanken att inlösa sina sedlar med guldmynt icke bör förekomma å den nya sedeltyp, till vilken riksbanken inom den närmaste framtiden kommer att övergå. Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna tillstyrka fullmäktiges förslag, att den nuvarande texten å sedlarna skulle ersättas med en annan text av i huvudsak samma innebörd. Med hänsyn härtill och då det icke torde vara erforderligt, att riksbankens sedlar innehålla någon särskild betalningsutfästelse eller eljest

Utskottet.

någon förklaring rörande sedlarnas karaktär — en dylik förklaring lärer i varje fall icke kunna innefatta annat än en hänvisning till gällande bestämmelser om sedelutgivningen — vill utskottet efter samråd med riksbanksledningen föreslå, att å de nya sedlarna icke intages någon som helst text i sådant avseende, varom här är fråga. I enlighet härmed förordar utskottet, att nuvarande 7 § riksbankslagen ävensom § 2 mom. 1 bankoreglementet upphöra att gälla. Den av fullmäktige föreslagna övergångsbestämelsen synes obehövlig.

Enligt nuvarande lydelse av 8 § riksbankslagen må riksbankens sedlar lyda endast å fem, tio, femtio, ett hundra och ett tusen kronor; dock må riksbanken under vissa angivna förhållanden utgiva sedlar å en krona. Fullmäktige hava framhållit, att enligt den tolkning, som givits nyssnämnda författningsrum, riksbanken anses skyldig att utgiva sedlar å samtliga däri angivna högre valörer än en krona. Fullmäktiges föreliggande förslag beträffande 8 § riksbankslagen innebär, att till nyssnämnda i paragrafen uppräknade högre valörer skulle fogas valören tio tusen kronor. Det skulle dock ankomma på fullmäktige att bestämma, huruvida sedlar av denna storlek skola utgivas. Stadgande härom skulle emellertid icke inflyta i 8 § riksbankslagen utan i § 2 mom. 1 bankoreglementet. Fullmäktige ifrågasätta därjämte, huruvida sedlar å femtio kronor alltjämt böra utgivas. Enligt fullmäktiges mening borde det överlåtas på fullmäktige att bestämma om utgivningen av sistnämnda sedlar. Stadgande härom skulle emellertid icke intagas i 8 § riksbankslagen utan i nyssnämnda paragraf i bankoreglementet. Fullmäktiges förslag avser alltså, att 8 § riksbankslagen skulle — frånsatt tillägget om en ny sedelvalör å tio tusen kronor — bibehållas oförändrad men att i bankoreglementet skulle införas en föreskrift av innehåll, att riksbanken *skall* utgiva sedlar å fem, tio, ett hundra och ett tusen kronor samt *må* jämväl, där så prövas lämpligt, utgiva sedlar å femtio och tio tusen kronor. Genom denna anordning skulle i bankoreglementet inrymmas närmare föreskrifter rörande tillämpningen av 8 § riksbankslagen. Av praktiska skäl synes det emellertid utskottet lämpligare, att 8 § riksbankslagen så ändras, att den uttömmande reglerar frågan om sedelvalörerna.

Beträffande förslaget om införande av sedelvalörer å tio tusen kronor framgår av fullmäktiges skrivelse, att behov av sedlar å detta belopp förefinnes, särskilt från affärsbankernas sida. Med hänsyn härtill har utskottet icke velat motsätta sig en ändring av 8 § riksbankslagen, varigenom möjlighet öppnas för riksbanken att, då fullmäktige så pröva lämpligt, utgiva sedlar å nämnda valör.

Vidkommande härefter den av fullmäktige gjorda framställningen, att fullmäktige skulle erhålla befogenhet att pröva och avgöra, huruvida sedlar å femtio kronor skola utgivas av riksbanken, hava visserligen i fullmäktiges

skrivelse vissa skäl anförts för en indragning av ifrågavarande sedel. Utskottet är emellertid icke övertygat, att denna sedelvalör, som icke kan fränkännas betydelse för den allmänna penningrörelsen, skulle utan olägenhet kunna avvaras. På grund härav finner utskottet sig böra avstyrka, att en ändring vidtages i nu gällande bestämmelser om utgivningen av sedlar å femtio kronor.

Med hänsyn till den ställning utskottet i det föregående intagit till frågan om formen för meddelande av föreskrifter om sedelvalörerna, synes i 8 § riksbankslagen uttryckligen böra angivas riksbankens nuvarande skyldighet att utgiva därstädes nu uppräknade sedlar å högre valörer än en krona ävensom den ovan förordade rättigheten för riksbanken att utgiva sedlar å tio tusen kronor. I anslutning härtill föreslår utskottet, att i nämnda paragraf stadgas, att riksbanken skall utgiva sedlar å fem, tio, femtio, ett hundra och ett tusen kronor samt att riksbanken jämväl må, när fullmäktige så pröva lämpligt, utgiva sedlar å tio tusen kronor.

Av det anförda framgår, att utskottet icke tillstyrker det av fullmäktige ifrågasatta tillägget till § 2 mom. 1 bankoreglementet, vilket moment alltså med hänsyn till vad utskottet föreslagit vid behandlingen av 7 § riksbankslagen bör utgå. I samband härmed böra momenten 2—4 i nämnda paragraf omnumreras till 1—3 samt i nuvarande mom. 2 orden »Å sedlarna» utbytas mot orden »Å de sedlar, som riksbanken utgiver». Den av utskottet ifrågasatta ändringen av § 2 bankoreglementet torde i likhet med ovanberörda ändringar i riksbankslagen böra tillämpas från och med den 1 januari 1939.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förevarande framställning, må

A) för sin del antaga följande

Förslag

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank.

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 30 juni 1934 för Sveriges riksbank skall upphöra att gälla samt att 8 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

8 §.

Riksbanken skall utgiva sedlar å fem, tio, femtio, ett hundra och ett tusen kronor samt må jämväl, där fullmäk-

tige så pröva lämpligt, utgiva sedlar å tio tusen kronor. Därjämte må, om till följd av inträffade utomordentliga omständigheter behovet av skiljemynt stegrats, Konungen, där så prövas nödigt, efter framställning av fullmäktige i riksbanken, medgiva riksbanken att utgiva sedlar å en krona, skolande emellertid dylika sedlar, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indragas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

B) besluta, att § 2 bankoreglementet skall från och med den 1 januari 1939 erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

Mom. 1. Å de sedlar, som riksbanken utgiver, anbringas genom tryck namnteckningar av fullmäktig, den av fullmäktige utsedde suppleanten för förste deputeraden eller tjänsteman, två i förening.

Mom. 2. Riksbanken är skyldig att, när så påfordras, vid sitt huvudkontor inlösa sina sedlar efter den grund, Konung och riksdag fastställt.

Mom. 3. Inlösen av bristfälliga och förslitna sedlar samt ersättning för helt förstörda sedlar äga fullmäktige att medgiva med hänsyn till föreliggande skäl och omständigheter.

Stockholm den 12 maj 1938.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Ehrnberg, Holmström, Friggeråker, Bjurström, Nilsson i Mölndal, Sundvik* och Lindbärg*;

från andra kammaren: herrar Holmgren, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman*, Gustavson i Västerås, Osberg, Svedman*, Andersson i Munkaljungby* och Johansson i Djursnäs.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

F ö r s l a g

till

**lag om ändrad lydelse av 7 och 8 §§ lagen den 30 juni 1934
(nr 437) för Sveriges riksbank.**

Härigenom förordnas, att 7 och 8 §§ lagen den 30 juni 1934 för Sveriges riksbank skola erhålla följande ändrade lydelse.

7 §.

Sedel, som av riksbanken utgives, skall innehålla förbindelse för riksbanken att vid anfordran inlösa densamma enligt lag.

8 §.

Riksbankens sedlar må lyda endast å fem, tio, femtio, ett hundra, ett tusen och tio tusen kronor; dock må — — rörelsen indragas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939, dock att vad i 7 § stadgas icke skall utgöra hinder för riksbanken att även efter nämnda dag utgiva sedlar, innehållande förbindelse, som omförmåles i sagda paragraf enligt nu gällande lydelse.

Bilaga B.

Förslag till ändrad lydelse av § 2 mom. 1 bankoreglementet.

§ 2.

Mom. 1. Riksbanken skall utgiva sedlar å fem, tio, ett hundra och ett tusen kronor samt må jämväl, där så prövas lämpligt, utgiva sedlar å femtio och tio tusen kronor.

Texten å de sedlar, som riksbanken utgiver, skall lyda sålunda:

»Sveriges riksbank inlöser vid anfordran denna sedel å 00 kronor enligt lag.»